

"העולם הזה" שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל-אביב, רחוב גורדון 3, טל. 03-232262/3/4. תאריך: 136. העורך הראשי: אורי אבנרי • ראש המערכת: יוסי ינאי • עורך תכנית: יוסי שנק • עורכת כיתוב: לילית בוארון • צלמי מערכת: ציון צפריר וענת סרגוסמי • ראש המינהלה: אברהם סיטון • מחלקת המודעות: רפי זכרונני • המו"ל: "העולם הזה" בע"מ • מודפס ב"הדפוס החדש" בע"מ, תל-אביב, רחוב בני אביגדור • הפצה: "מד" בע"מ • גזופות צינקוגרפיה "כספי" בע"מ.

במצלומים נוראים בתולדותיה — הלדי את הזעקה העולמית. כאשר באו ההצרות של דוברי ישראלים רשמיים. אמרו כי האזרחים אשמים בעצמם בטרם הם אחרו לגור ליד "המיפקדות" (יצחק שמיר). ושצו"ל נהר מאוד שלא לפגוע באזרחים (משה נסים). התקבל הדבר בעולם כביטויים של צביעות צינית מחפירה. הצטיירה תמונה של ישראל שלקתה בטריון מוסרי.

ואילו בישראל עוררה תגובה זו תמיהה אמיתית. מה פיתאום? הרי צו"ל הפציץ "מיפקדות" של מחבלים, לדעת הכל, "מיפקדה" היא מטרה צבאית מוצדקת. מחבלים הם פרשעים ומרצחים. באוזני הישראלים נשמעה זעקת העו"ל, על כן, כצביעות אנטישמית. לכאורה אין זה אלא מישחק של מיילים, אך למעשה נעפרה כאן תהום הגורמת לתוצאות מעשיות הרות-אסון. כי האנשים פועלים על פי המושגים שלהם. פוליטיקאי ישראלי ועמיתו האמריקאי או הצרפתי, שיש להם מושגים שונים לגמרי, והרואים את הנעשה בצור רה שונה לגמרי, פועלים בהכרח בצורה שונה. זהו הרקע לעימות בלתי נמנע. להתנגשות חזיתית בין ישראל ור העולם כולו. לא מפני שהעולם כולו נגד דנו"ל — אלא מפני שמבחינת תיקשורית פרשה ישראל מהעולם. קשה להאשים את הטייס הישראלי, שי הפציץ את ביירות. הוא קיבל פקודה. מי שנתן את הפקודה משוכנע כי פעל נגד "מיפקדות מחבלים", וכך גם חשב הטייס. מי שיכנע אותם? האמצעי-התקשורת. ולא חשוב עורך-החדשות בטלוויזיה ובעל-הטור בניתוח ופרשן ברדיו הם כי עצמם שטיפו-מוח מיסכנים, השוטפים את המוח של עצמם. איש לעצמו ואיש לרעהו, מדי יום. עליהם רובצת האחריות ליצירת המצב הנפשי הזה.

מפה
מזוייפת

אין זו הפעם הראשונה שזה קורה אצלנו. התופעה עצמה קיימת אצלנו מזה עשרות בשנים. בשבוע שעבר עמדתי במדור אחר (ימן אישי, העולם הזה 2291) על האסון שנגרם בשעתו לעם-ישראל ביגלל השימוש הקבוע במונח "הרודן המצרי". כאשר במשך שנים רבות לא תואר גמאל עבד אל-נאצר בכלי התיקשורת הישראליים כאדם חי, בעל דעות משתנות ועמדות מדיניות מתחלפות, המחפש את דרכו תוך לבטים ונסיונות, אלא כמיפלט צמאת-דם, "היטלר של המיזרח התיכון" — אייפסר היה לקבוע מדיניות ישראלית נבונה. וכך הוחמצו הזדמנויות היסטוריות לעשיית שלום. על כך נאמר: חיים ומוות בידי הלשון. הלשון — מבחינת המלים השגורות בפיו. העולם הזה לא השתמש מעולם במושג "הרודן המצרי", כשם שלא השתמש מעולם במושג "המחבלים", וכשם שאינו משתמש לעולם במושג "יהודה ושומרון". לא זו בלבד שמושג זה משבש את השפה העברית (צריך להיות "יהודה והשומרון", בה"א הידיעה) אלא שיש בו ציווי אידיאולוגי. על "הגדה המערבית" אפשר להתיר וזכה, לשקול אם כדאי להשיבה לתושביה או לספחה לישראל. איך אפשר להתחיר משהו הקרוי "יהודה ושומרון"? עצם השימוש במושג קובע: זה שלגן. על כן יש הגיון במעשה של חבורת המתנחלים, שעתרה לבית-המשפט העליון וביקשה לצוות על כלי-התיקשורת לא להשתמש במונח "הגדה המערבית". עתירה זו היא, כמובן, בעלת אופי טוטאליטרי מובהק. עתירה כזאת כלל אינה אפשרית במדינה דמוקרטית. בבריטניה או בארצות-הברית היה הדבר מעורר גיחוך. בישראל, באיראן, בברית-המועצות ובארגנטינה זה נראה טבעי בהחלט. דומה הדבר לקשר של משרטטי-מפות, המסכימים ביניהם לפרסם מפה מזוייפת. איך יכול הייל לכלכל את מעשיו אם המפה שלו מורה שיש הר במקום שיש עמק, ואגם במקום ששוכנת עיר? איך יכול פוליטיקאי יחיד, או ציבור שלם, להחליט החלטות נבונות, כאשר כלי-התיקשורת מעוותים את המציאות?

במילה "טרוריסטי": "ספינה טרוריסטית הגיעה לצידון", "דובר טרוריסטי הודיע", "מישלחת טרוריסטית נסעה ל...". כלי-התיקשורת הישראליים אינם מסיפקים בכך, אלא אף שמים מילה זו בפיו זרים. למשל, כאשר עיתון צרפתי מספר כי "בקרבת ההתנגדות הפלסטינית ניכרים סימנים ל... מעתק זאת העיתון הישראלי במילים "בקרבת המחבלים ניר כרים סימנים ל...". כאשר יאסר ערפאת מודיע כי "אשף מוכן ל...". אומרת הטל-וויזיה הישראלית: "מנהיג-המחבלים ערפאת הודיע כי המחבלים מוכנים ל...". כך נוצר בתודעת הציבור הישראלי נוף פאראנואיד. אין עוד קשר בין המילים ובין המציאות כפי שהיא. המילים יוצרות מציאות משלהן. הקורא הישראלי — החל בראשה-משלה והרמטכ"ל, וכלה במוכר-הסמרטוטים בשוק-הפישפשים — שוב אינו רואה בפלסטינים בני-אדם בשר-ודם, אלא שדים הקרויים "מחבלים". "מחבל" אינו בן-אדם, בעל השקפות, דעות תיוביות או שליליות, מעשים טובים ורעים, שיש לו הורים או ילדים. "מחבל" או פושע שיש להשמידו. להבדיל אלף הבדלות, כאשר החלו הר גרמנים לקרוא מדי יום על "תת-האדם היהודי", והטפיל היהודי, החלו שוכחים כי היהודי הוא, בעצם, השכן ממול. מן הראוי לציין שגם בשטח זה יש דמיון מדהים בין הישראלים הפלסטינים כלי-התיקשורת של "המחבלים" נוקטים את השיטה עצמה כלפי ישראל. אין הם מדברים על "ישראלים", ועל "מדינת ישראל", אלא על "האוייב הציוני", "ה"ישות הציונית", כאשר דיווחו על יצירי את תושבים מאצבע-הגליל כתבו ושידו-רו כי "הציונים בורחים מן הגליל שבפלסטין הכבושה".

בית מופגז, תושבים מוכים
בקרית-שאון? בביירות? בנהריה? בדאמור?

פאראנויה מול פאראנויה, מילחמת הר שדים ברוחות-הפיאס.

טירוף מוסרי

אם כן, מה קרה בביירות? בביירות ממוקמים רוב המוסדות הפוליטיים, הכלכליים, ההסברתיים, האקדמיים — וגם הצבאיים — של אשף והאירגונים המסונפים לו. משרדים אלה שוכנים בבנייני-מישרי דים ובבתי-מגורים. אין סביבם שטח-פי קר ריק. באותם הבניינים גרים אזרחים. בביירות שורת צפיפות נוראה, שהיא המכה מס' 1 בעיר זו. נכתב עליה הרבה בעיתוני לבנון. זוגות אינם מתחתנים מפני שאינם יכולים למצוא דירה, אלא במחירים אסטרונומיים. זוגות מתגרשים בגלל אותה הסיבה. בדירות רבות גרות שתיים, שלוש ואף ארבע מישפחות. כל זה ידוע, כמובן, לכתבים מכל העולם המצויים בביירות. כאשר נערכה ההפצה הישראלית, הם דיווחו את ה-אמת: הופצו משרדים של אירגונים פוליטיים, בין ההרונים היו כמה וכמה פקידים של אותם אירגונים, ואולי גם כמה מן הלוחמים, אך בעיקר נהרגו אזרחים חפים-מפשע, שגרו בסמוך.

מיהו מחבל

יש בישראל ויכוח בשאלה "מיהו יהודי". אין ויכוח בשאלה "מיהו מחבל". לפי ההגדרה המקובלת כלי-התיקשורת רת הישראליים, מחבל הוא כל אדם המשרתיך לאירגון-השיחור-הפלסטיני, או הר מקבל את מרותו, או התומך בו.

קיא קי

אחת התופעות הבולטות ביותר, אחרי הפצת ביירות בידי חיל-האוויר הישראלי, הייתה הפער העצום שבין הצירבור הישראלי ובין כל שאר העולם. לגבי ראית מאורע זה. בעיני הציבור הישראלי, רובו ככולו, היה זה מעשה-לוחמה רגיל וסביר, או לפחות מעשה-הינקס טיבעי אחרי הפגזת קריית-שמונה ונהריה. בעיני כל שאר העולם, בלי כל יוצא מן הכלל, היה זה מעשה-זוועה מחריד, פשע-מילחמה במלוא מובן המילה. איך נוצרה תהום פסיכולוגית זו?

"מיפקדות מחבלים"

הגיעה השעה לבחון את חלקם של אמצעי-התיקשורת הישראליים באשמה למה שאירע בשבועות האחרונים — שר-התיקשורת גבול הצפוני, שהסתיימה במפלה מדינית מוחצת לישראל, בכישלון צבאי ובמהלומה מוסרית ממאירה. כלי-התיקשורת עצמם אינם מסוגלים לערוך חשבון-גנש כזה. הם לא עשו זאת אחרי מילחמת יום-הכיפורים, למרות כמה גימומים והימהומים, אף שהיה ברור כי לעיתונים, לרדיו ולטלוויזיה היה חלק רב מאוד ביצירת האווירה של "ספינת השוטפים", שהביאה למחדלי 1973. גם השבוע לא היה שום נסיון לערוך בדיקת-כחשה.

ישראל פתחה בשורה של מעשי-איבה גדולים בלבנון. על עובדה זו אין ויכוח. אחר-כך הגיבו כוחות אשף בהפגזה מתותחיים ובהפצתה מקטיושות, שהיו מכוונות לעבר הערים והיישובים בצפון. בעיקבות פעולה זו בוצע מה שבוצע בביירות. מה? לפי הסלאנג של כלי-התיקשורת הישראליים: "הופצו מיפקדות מחבלים". שתי המילים — "מיפקדות" ו"מחבלים" — טעונות בדיקה.

מזה עשר שנים ויותר משתמשים כל כלי-התיקשורת בישראל, מלבד העולם הזה, במונח "מחבלים". שימוש מוחלט ואחיד כזה במילה אחת, בעלת מיטען אידיאולוגי ברור, אופייני למישטר טוטאליטרי. עד כמה שידוע לי, אין דוגמה לכך, בשום מדינה דמוקרטית בעולם, שבה קיימת עיתונות חופשית, ושבה ראוי כל עיתונאי לכתוב בשפה הרצויה לו. זוהי כשלעצמה תופעה הראויה לתשורת-מלב.

תחילה השתמשו במונח "חבלן", עד שבאו שילטונות-צה"ל למשה דיין, או שרה-ביטחון, והזכירו לו כי "חבלן" הוא חייל בעל מיקצוע צבאי חשוב ומכובד, (וגם מסוכן במיוחד). גם בצה"ל יש, כמובן, חבלנים. משום כך הומצאה מילה עברית חדשה: "מחבל".